

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 32 (1999) s. 401–402

CZESŁAW GŁOMBIK, *Filozof i pamięć. Refleksje nad dziełem filozoficznym Konstantego Michalskiego w pięćdziesiątą rocznicę śmierci uczonego*, Katowice, Wydawnictwo Gnome 1997, 112 s.

Książka *Filozof i pamięć*, napisana przez historyka filozofii prof. Czesława Głombika, pragnie przysłużyć się ocaleniu od zapomnienia postaci i dzieła Konstantego Michalskiego. Związany z Uniwersytetem Śląskim, a zajmujący się szczególnie „polską filozofią narodową”, Cz. Głombik nie zamierza w swojej książce wyczerpująco przedstawić życia i myśli filozoficznej Michalskiego. Prezentowana książka, jak pisze Autor: „Nie jest opracowaniem typu »życie i dzieło«. Nie przedstawia w sposób ciągły biografii Michalskiego, choć zarazem na różnych stronach nawiązuje do tych ważnych wydarzeń z jego życia, które rzutowały na przygotowywane prace. Nie omawia również całego dorobku filozoficznego, jaki pozostawił, a skupia się jedynie na wybranych tematach tego złożonego, wieloskładnikowego dzieła” (s. 8).

Michalski znany jest przede wszystkim ze swoich rewelacyjnych badań z zakresu filozoficznej mediewistyki. Niezwykle cenione są zwłaszcza jego prace z filozofii europejskiej XIV i XV w. Dlatego Głombik w swojej książce pragnął zwrócić uwagę na te wątki myślenia Michalskiego, które są stosunkowo mniej znane, a które wydają się także być godne omówienia: „jego studia nad filozofią nowożytną i najnowszą, poszukiwania sensu dziejów, które doprowadziły go do sformułowania idei perfekcjonizmu historycznego” (s. 9).

Pierwszy rozdział książki „Powrót do dzieła filozoficznego ks. prof. Konstantego Michalskiego” koncentruje się na samej postaci Filozofa i znaczeniu jego dzieła. Wśród licznych przytoczonych wypowiedzi na temat wyjątkowości postaci i doniosłości myśli Michalskiego szczególnie ważne jest uznanie, z jakim spotkał się ze strony wybitnego niemieckiego mediewisty Martina Grabmanna (1875–1949), z którym pozostawał przez wiele lat w naukowych i koleżeńskich kontaktach. Warto podkreślić jest również to, że pierwsze wznowienia prac mediewistycznych Michalskiego zostały podjęte w latach sześćdziesiątych przez niemiecki ośrodek naukowy w Bochum.

W drugim rozdziale „Filozofia nowożytna w badaniach historycznofilozoficznych Konstantego Michalskiego” przedstawia Autor zainteresowania badawcze Filozofa tą epoką. Kieruje uwagę czytelnika na wpływ lowańskiej neoscholastyki w kształtowaniu się filozoficznych poglądów Michalskiego i na jego otwartość na współczesne sobie prądy filozoficzne. W sposób wyjątkowy została zaakcentowana przez Głombika wierność Michalskiego Tomaszowej tradycji filozoficznej. W pismach Michalskiego można odkryć: „... przesylenie jego myśli myślą Tomasa, z której jako historyk czerpał i w której jako filozof poszukiwał trwałego sensu poznawczego...” (s. 52). Był jednym z pierwszych, którzy przybliżyli polskiej kulturze filozoficznej poglądy neotomistyczne J. Maritaina.

W trzecim rozdziale „Dzieje a postęp. Idea perfekcyjizmu Konstantego Michalskiego” referuje Autor historiozoficzną myśl Filozofa. Dwa powody skłoniły Michalskiego do zaniechania badań nad filozofia średniowieczną: po pierwsze, pogarszający się stan zdrowia, uniemożliwiający pracę nad archiwalnymi manuskryptami, po drugie, niespokojne wydarzenia historyczne pierwszej połowy naszego stulecia. W swoich poglądach historiozoficznych pozostał Michalski wierny optyce Tomaszowej. Od św. Tomasza zaczerpnął też podstawowe idee swojej teorii historyczno-religijnego perfekcyjizmu. Trzeba zauważyć, że poglądy z zakresu filozofii dziejów, jakie sformułował Michalski, nie należały do czołowych poglądów wśród współczesnych mu filozofów historii. Niemniej jednak stawiają go one w gronie tych myślicieli, „którzy w latach trzydziestych naszego stulecia formułowali podstawy katolickiej historiozofii” (s. 93).

W ostatnim, czwartym rozdziale „Księga z mylącym tytułem” inaczej niż w pozostałych rozdziałach nie pojawia się w tytule nazwisko Michalskiego, tak jak nie występuje ono w książce Herberta Grobą *Bedeutende Oberschlesier*, która zainspirowała, albo lepiej, sprowokowała Autora do napisania tej części książki. Tendencyjna książka Grobą pomija wielu wybitnych Ślązaków. Według Głombika postać Michalskiego tworzy swego rodzaju paralelę z innym wybitnym Ślązakiem, Erichem Przywarą (1889–1972), który został jednak przedstawiony w słowniku Grobą. Niewątpliwie takie ujęcie sprawy świadczy o nadal istniejących uprzedzeniach w niemieckich kołach intelektualnych dotyczących prawdy o Śląsku i Ślązakach.

Książka Głombika, ogólnie rzecz biorąc, mimo że jest dziełem historycznofilozoficznym w ścisłym tego słowa znaczeniu, zarazem jest łatwa w lekturze nawet dla kogoś nieobznajomionego z fachową terminologią filozoficzną. Bez wątpienia posiada charakter inspirujący i zachęcający do bliższego poznania dzieła i osoby Konstantego Michalskiego.